III. aastakäik.

Nr. 58. Teisipäewal, 19. augustil 1908.

Wabadus

Tellimise hind:

1 aasta p. postita 2 rbl. 00 kop.	1 aasta p. postiga 2 rbl. 50 kop
½ „ „ 1 „ 10 „	½ „ „ 1 „ 35 „
¼ „ „ — „ 60 „	¼ „ „ — „ 75 „

Wäljamaale aastas 4 rbl., pooles aastas 2 rbl. 15 kop.

Ühik nummer maksab 2 kop.

Toimetuse ja talituse adress: г. Юрьевъ, Лифл. Tartus, „Wabaduse“ toimetus, Riia uul. nr. 77.

Adressi muutmise korral on 10 kop. kas rahas ehk markides maksta ja endine adress ehk selle nummer üles anda.

Ilmub kakskord nädalas, teisipäewal ja reedel. Hinnata kaasanne: Ajakiri „Põllumees“, ilmub kord kuus. Tellimiste wastuwõtjad saawad tellimise hinnast 10 protsenti.

„Wabaduse“ seisukoht on rahwalik-edumeelne.

Kuulutuste hind: Petit-rea ruumi eest 5 kop. Esimesel leheküljel otsas 10 kop. Sagedamine kuulutajad saawad hinna alandust.

Nukki maa harimisest ja wäetamisest. 5

Nagu meie siin eespool olewast põlluteadlase seletusest näeme, on superwoswat tubli ja tarwilik põlluwäetuse-aine, mida meie tulu ja kasuga oma põldude wäetuseaineks tarwitada wõime. Üksnes seda tuleb tähelepanna, et meie superwoswati mitte kerge liiwasele ega soomaale mitte ei tarwitadaks. Külma ja sitke maa pääl awaldab superwoswat hästi oma mõju.

Superwoswati ostmise juures tuleb seda tähele panna ja silmas pidada, et mitte liig madala protsendilist superwoswati ei osteta, sest paremat mõju ja suuremaid tagajärgesid awaldab nimelt suurema protsendiline superwoswat.

Thomasjahu. Thomasjahu ehk Thomaswoswat on rauawabrikutest rauawalmistusest järelejäänud ained. Kui rauda sulatatakse, siis jääb jäält lubja-segane puru järele, millest siis Thomasjahu walmistatakse. Selle ülejäänud materjali on Inglise teadusemees Thomas 1876. aastal kasulise põllurammu-aine leidnud olewat ja selle mehe nime järele nimetatakse seda wäetuseainet Thomasjahuks. Thomasjahu on raua- walamise ja puhastamise jätised, must ja raske ollus. Taime-riigis seemnete ja looma-riigis on luude sees rohkesti woswori-ollust leida. Kunstlikult puhastatud selge woswor on sulaw, pehme ollus, kollakat karwa ja isearalise wänge haisuga Tema ühendab ennast wäga kergesti õhu hapnikuga, hakkab wäheses õhus suitsema ja läheb soojuse mõjul, isegi wähese õõrumise läbi wäga hõlpsasti põlema. Sellepärast ei saa teda kaua õhu käes, waid ennegi õhukindlas kohas alati hoida. Selge woswor on taimedele kui ka loomadele kange kihwt, kuna wähesel, parajal mõõdul iga taime kui ka looma elu ilma wosworita kaswada ega edeneda ei wõi. Woswori-aineline põllurammu on ka Thomaswoswat. Sulamata raua sees on woswor, hapnik, wääwel jne. ühendusses koos.

Raua selgitamiseks aetakse raud kanges palawuses nii kuumaks ja sulaks, et wõõrad ollused lahkuma peawad. Kaitseks, uue õhu hapniku tungimise wastu, pandakse rauale kaaneks sulatamise-riista sees lubja kord pääle. Woswor, mis kange palawuse sunnil raua seest peab lahkuma, tõuseb ülemise lubjakoira sisse ja ühendab seal õhuhapnikuga woswori-hapu-lubjaks.

Mitmed raua seltsid on wäga woswori rikkad ja sulatamise juures sünnitawad need woswori rikka raua, millel mitmed halwad omadused on. Teadusemehel Thomal on aga korda läinud seesugusest rauast (malmist) woswori-haput kätte saada. Selleks otstarbeks sulatatakse malmi suurtes põudes lubja lisanduse ajal ülikuuma õhku läbi seejuures põleb raua woswor woswori-hapuks ja seesama saab seatud, ja seega sünnib puhastatud raua pääle sodi ehk praht, mida meie nüüd thomasjahuks nimetame ja mis keskmisel arwul järgmisest osadest koos seisab: 17,5% woswori-haput; 48,5% lupja; 5,0% magnesiat; 8,0% sõmerhaput; 15,2% rauarooste (oxyd). Järele jäänud aine saab peeneks jahwatatud ja Thomasjahu walmistatud. Mida peenemaks Thomasjahu jahwatatud on, seda suuremat ja paremat tagajärge wõib temaga wäetades põldudest loota.

Mis pääl põhjeneb Thomasjahu mõju? Thomasjahu on üks wosworihaput sisaldaw wäetusaine, milles pea 50% lupja on, aga tema päämõju on ikka wosworihapus. See ei sula aga mitte wees, nagu superwoswatide woswori-hapu, nii et esialgul temal suuremat wäärtust ei arwatud olema ja wast Wagneri katsete järele saadi teadmisele, et hästi peenes Thomasshlakes meil üks wäga hää wäetusaine on. Thomasjahus on woswori-hapu ühes isearalises kaksik ühendusses sõmerhapuga ja sellel on hoopis kergemalt lahkunew (sulaw) omadus, kui lihtsatel woswori-hapu ja lubja ühendustel, nagu need toorestes woswatides ette tulewad. Seesugune kaksik ühendus ei ole wee sees sulaw, aga üsna nõrkadel reagentiadel on wõimalik seda wälja sulatada ja taimede juured wõiwad mullas suure hulga sellest wosworihapust omandada. Wagner on leidnud, et juurte sulatawat tegewust ka laboratoriumis järele aimata wõib, ja pruugitakse nüüd woswori-hapu wäärtuse arwamiseks Tomasjahu sees üks sitroni-hapuammoniak hapu sulatust, mis mõjuwat osa Thomasjahu woswori-hapust enese sisse sulatab, nii et wosworihapuwäärtust nüüd tema sitronhapu soola sulawuse järele hinnata wõib. Missugusel mõõdul Thomasjahu mõjuwus citratsulawusest tuleb, näeb järgmisest järeltatsumisest ära:

Wosworhapu citratsulawus:		Saadud lõikus:
1.	100,0	100,0
2.	88,2	90,4
3.	71,5	74,1
4.	57,8	60,2
5.	37,1	38,5
6.	22,9	16,0

Sellest järgneb, et põllumees ei pea Thomasjahu madala citratsulawuse määraga ostma, ja wähemalt seda garanteerida laskma, et wosworhaput 70% citratsulaw on. Möödaminnes olgu tähendatud, et wähese citratsulawuse määra pärast wäga palju Thomasjahu kõlbmataks tunnistataks, aga õnnekombel on Hoyermann leidnud, et on aga tarwis sõmerhaput nimetud shlakele juurde lisada kergelt sulawate sõmerhapu kaksikühenduste sünnitamiseks, nii et meil wõimalik on Thomasjahu kõrge citratsulawuse määraga ja hää mõjuga tarpluestest saada.

Thomasjahu lubja sisaldus on küll kasulik, aga isearanis lubjarikkad Thomasjahud sisaldawad sagedasti woswori-haput wäga wäheses citratsulawuse määruses ja on sellepärast wähese wäärtusega.

Millal peab Thomasjahu pruugitama? Kui esiteks Thomasjahu wäetusainena tarwitama hakati, arwati seda tema just mitte kerge sulawuse tõttu ainult sügiseseks wäetamiseks kõlbulise olewat, aga hilisemal ajal tehtud katsed näitawad, et see arwamine põhjendamata on, ja on arwata, et Thomasjahu wäga kauase maa sees olemise läbi raskemalt sulawasse olekusse läheb.

Sellepärast ei ole tarwis arwata, et Thomasjahu ainult sügisel kõlbab külwata ja ainult taliwiljade wäetamiseks pruukida, nagu ennemalt arwati. Paljude katsete järele wõib öelda, et Thomasjahul on niisama hää mõju suwewiljade pääle, mida kewade temaga wäetatud on saanud, kui sügisel wäetatud taliwiljade pääle; niisama ei ole tarwis suwewiljade jaoks juba sügisel wäetada. Kui Thomasjahu suwewiljade seemendamise eel hästi maa sisse küntakse, siis awaldab tema oma mõju täiel mõõdul; maa paatseks wäetamiseks pruukida ei ole just soowitaw, olgugi et seesuguste mitmeaastaste taimede, nagu ristikheina, luzerne j. m. wäetamisel kasu saadud on, sest et Thomasjahu seikombel mitte oma täit mõju awaldada ei wõi. (Järgneb.)

Tartu Eesti Põllum. Seltsi koosolek

3. augustil waljanäituse hoones.

Abiesimees hra A. Eisenschmidt awab koosoleku. Seltsiliikmeid oli ainult 22 isikut kokku tulnud ja nende hulgas oli ainult 4 tegelist põllumeest. Päewakorra ettelugemise järele wõeti kolm isikut seltsiliikmeks wastu. Selle järele peab linakaupmees H. Wiera linaasjandusest kõnet, kus ta seda näidata püüab, et linahindade langemine sellest tulla, et meie põllupidapidajad linu wäga halwaste ja puudulikult hariwad. Meie maa lina olla halwa harimise tõttu nõnda halb, et wäljamaa kaubaturgudel selle eest mitte enam hääd hinda ei maksta ega meie lina järele suurt nõudmist ei olla. Kõneleja seletab, et Pihkwa kubermangu põllupidajad oma linu palju paremine hariwad ja nende linad just hää ja korraliku harimise pärast palju paremad olla, nende eest kõrget hinda maksetawat ja ka wäljamaa kauba-turgudel Pihkwa lina wäga nõutawat. Kõneleja katsub juhatust anda kuidas meie põllupidajad oma linu harima peaksiwad, et hääd linu saada ja nende eest siis ka kõrgemat hinda maksetakse. Lina olla siis soowitaw põllult ära katkuda, kui lina juba kakskolmandikku oma pikkusest lehed ära laasinud on. Leost wäljawõttes tuleb lina püsti pleekima panna, aga mitte maha laotada, sest püsti pleekimas olles saada lina parem ja sellest ei

Sunnitööline. 49

Emile Gautieri romaan. Eestikeelde J. Tuulsam.

Teine jagu.

Suure maailma kurjategijad.

VI.

Jan Robertson.

Mina ei nimetanud teid“ hüüdis Lawardan ruttu wahele, „ma mõistan oma saladusi isegi naese eest warjul hoida. Ma ütlesin ainult, et ühe lapsepõlwe sõbraga, kellel praegu hiilgaw seisukoht on, kokku sain ja et see lahkelt oma awitawat kätt minule wastu sirutas. Muud midagi.

„Wäga hää, wäga hää! Ma usun teid, kallis sõber. Nüüd aga räägime oma asjast. Täna õhtu annan ma teile lubatud summa.“

„Alles õhtu? Hm. Aga ma peaks enne weel palju sõidu tarwidusi muretsema.“

„Kes teid siis selle juures keelama saab?“

„Raha;“ wastas Lawardan segaselt. „Meil ei ole nügi palju et reisi raha kinni maksta ja ma lootsin täna, päewa, kõik ettewalmistamised lõppule wiia. Need 1000 franki, mis teie minule ära maksite, läksiwad wõlgade tasumiseks.“

„Wäga kahju!“ ütles Sen-Magluar, nagu ennast hurjutades. „Ma oleks pidanud seda ette nägema. Terwel nädalal oli mul niipalju tööd ja talitusi, et teid koguni ära unustasin. Aga, ärge muretsege. Kinnitan (teile), et ma õhtu teile 100,000 frangi pääle tseki annan, mida te Havres rahaks wõite wahetada. Tulge kell kuus, ehk, weel parem, pool seitse. Ma saan teid ootama. Seni aga wõite magasinide mööda käia kauba ja mis walida ja sinna wõõrastemajasse lasta wiia, kus korteris olete.“

„Ainult mõne tunni pääle siia sõites, nagu ma esiti arwasin, ja igas asjas kokkuhoidlik olles, ei wõtnud ma enesele nummerki. Nüüd lähen ma kohugile wõõrastemajasse kõgakinnitust wõtma, niisama tren ma ka lõunaga, aga wahe ajal.“

„Noh, siis minge hommikusöögile ja siis asja talitusele kas teil 1000 frangist saab?“

„Ohoo, see on liig paljugi. Ma tahan ainult kõigetarwilikumat tee pääle ühes wõtta ja mis ostmata jääb saan New-Yorgist.“

„Palju teil siis tarwis läheb?“

„500 frangist saaks küllalt.“

„Siin on!“ ütles pangapidaja lihtsalt, raha laua pääle pannes.“

„Ah,“ hüüdis Lawardan, kelle silmad rõõmust kiirgasiwad. „Millega ma teie lahkust tasuda wõin?“

„Noh, õige asi mul weel! Ennem olen mina teie wõlglane.“

Paruni kätt surudes tahtis Lawardan juba minna, kui see weel teda tagasi hoidis.

„Weel üks sõna. Kas tahaksite minule hääd meelt teha?“

„Kõigest südamest!“

„Kui teie ostmistega toime olete saanud, siis saatke kaup otseteed wabsalisse, ise tulge aga kella kuueks Paiaris'se, kus seltsis lõunat sööme. Enne teie ära sõitu wõime sääl minewikust ja tulewikust juttu puhuda. Sääl annan ma teile ka lubatud tseki.“

„Wäga hää meelega!“

„Nüüd aga nägemise pääle, ma ei tohi teie aega rohkem raisata, sest ka mind oodatakse. Kuni õhtuni. Minge siit uksest.“

Parun saatis Lawardani kuni wäikse uksenii, mis otse trepi pääle wälja wiis.

„Kuni õhtuni . . .“ ütles Lawardan, tänulikult paruni kätt surudes.“

Nii kohe, kui uks kinni oli pantud, läks Sen-Magluar riiete tuppa, kus Bastjen istus.

„Noh, mis?“ küsis pangapidaja. „Missugune on sinu arwamine?“

„Niisamasugune nagu teiegi, käskija,“ wastas Makaron imeliku naeratusega.

„See wastus on ainult küsimuse eest kõrwale põiklemiseks öeldud ja ei selgita mitte midagi!“ ütles pangapidaja külmawereliselt.

„Teie olete Lawardaniga rohkem tuttaw ja peate teadma, kas teda usaldada wõib ehk mitte.

„Ma olen tema pääle kindel. Ta on aus, awalik, ja ei lähe wale pääle ialgi wälja!“

„Ideal!“

„Ära naljata! Praegusel ajal on tõesti wäga raske üht ausat inimest leida.“

„Ehe! Tuul on teise külge pööranud?“ See tähendab, teie annate temale 100,000 franki?“

„Ma tahaksin seda.“

„Muidugi on minul see üks kõik, raha ei tule mitte minu taskust, kuid lubage üht wäikest tähendust teha.“

„Räägi. Sellepärast ma sind ju kutsusingi.“

„Wõib küll olla, et teie tuwikene awalik on ja aus ka, aga tal on üks suur wiga — liig pikk keel.“

„Mitte just nii pikk, nagu sina arwad. Ta ei ole oma naiselegi midagi rääkinud.“

„Ei ole ta nüüd rääkinud, siis räägib pärast. Naene juba enne järele ei jäta, ja siis kirjuta — kadunud! Kui teie ühe ainsa naesterahwa teaksite, kes suud oskaks pidada, siis tellige kohe sellele ausamas ja seadke platsi pääle üles, tema järeltulejatele eeskujuks!“

„Aga mispärast arwad sa, et Lawardan naesele ära räägib?“ küsis parun natuke ärritatult.

„Ah, käskija, ma ei tunne teid enam! Weerand tundi ei lähe Lawardani Hawresse sissesõitmisest mööda, kui ta naene juba teie õiget nime teab.“

„Küllalt, palun! Tema ei räägi.“

„Lubage. Teie tahate temale tseki anda, eks?“

„Ja siis?“

„Naene soowib seda tsekki waadata, muiutada ja, muidugi mõista, loeb selle allkirja ära, sest et naesterahwad üleüldse wäga osawad on, kui nad midagi teada tahawad saada, mis nende eest püütakse warjata. Naene saab teada, et ta mees teiega Londonis ja Wenetuelas tuttaw on olnud ja siis, muidugi mõista, ei ole suurt waewa tarwis aru saada, et paruni herra Sen-Magluar ja kadunu Gaston Rosen üks ja seesama isik on.

„Sul wõib õigus olla!“ urises parun mõttes. „Aga siis?“

„Siis? Rääkige nüüd teie, käskija, oma korda, ma olen walmis kuulma.“

„Aga kui ma temale selle summa panga pilettites annan?“

„Oleks parem, kuid siiski ei rahustaks ka see mind weel.“

„Tähendad, sa arwad et . . .“

„Teie paolt osawalt kokkusäätud tänase päewa eeskawa kuuldes, awalikult öeldud, arwasin ma, et teil juba kõik walmis mõeldud on. Paiaris'i juures, kuhu te teda lõunasöögile kutsusite, keda keegi ei tunne. Siin on teda ainult üks kord nädal tagasi, pealegi ei ole nüüd Florani siin, nii siis, ei wõi mingisugust kartust olla. Teie saadate teda Õhtupoolse wabsali juurde, mina saan juba sääl ootama. Ma olen ta näojooned hästi meelde pannud ja, pagan wõtku, kui me ta esisade juurde saadame, oleme hädaohust päästetud!“

„Aga minu tiek?“

„Mina toimetan selle teile tagasi teie kisute ta puruks ja sellega on asi hüwa!“

„Aga talon jääb järele.“

„Seda ei ole raske ära häwitada!“

„Näitab, nagu oleks sul õigus. Aga kui sul korda ei peaks minema?“

„Raske uskuda! Minul on kerge käsi. Ja kuigi ma lõksu langeks, wõite teie üsna mureta olla, sest et ma waikima jään.“

„Õigu siis nii!“ ütles parun ohkades.

(Järgneb.)

olla mingisugust wiga, et püsti pleekides linadel ülemised ladwa-pooled rohelised jaawad ja wabrikud ei põlgawat mitte seesugust lina, sest roheline wärw ei alandawat mitte lina wäärtust ega hinda.

Kahjuks ei juhtunud kõneleja mingisugust seletust ega juhatust anda, kuidas lina kaswatamist paremale järjele jääda, et paremaid linu saada ja linade hinnad meie maal tõuseksiwad.

„Põllumehe“ toim. H. Laas seletab, et meie maa lina hinna langemise põhjuseks ei wõi mitte ütskõik halba harimist pidada, nagu oleks just meie maa lina wiletsa ja puuduliku harimise pärast halb ja ei maksta tema eest mitte soowitawat hinda ega ole ka meie linade järele wäljamaa turul nõudmist, kuna aga see mitte jälle kõigiti õige ei ole, et ainult hää harimise pärast Pihkwa lina hää on, tema eest kallist hinda maksetakse ja wäljamaa kaubaturul nõutakse. H. Laas teatab, et tema Nishni-Nowgorodis wäljanäitusel Pihkwa linu näinud ja järele waadanud olla ja wõib teatada, et Pihkwa lina tall pikkuse ja kiudu poolest hää olnud, kuna aga harimine paris wilets olnud, weel palju wiletsam, kui see meie põllupidajate juures olla. Sellepärast ei wõi just mitte seda ütelda, et Pihkwa lina ainult korraliku harimise pärast hää oleks, sest selleks wõiwad teised põhjused oma mõju awaldada, nagu näituseks: maa kliima, wesi jne. Et meie maal mitte enam häid linu saadawal ei ole, wõib ka osalt sellest tulla, et meie põllupidajad linu liig sagedasti ühe ja sellesama põllu pääle külwad, mis lina kaswamist palju takistab. Lina on seesugune taim, kes maad kurnab, maad taime toidu ehk rammu olluste poolest mitte ei rikasta ja sagedasti ühe ja sellesama maa pääl mitte häid kiudu ei kaswata ega saaki ei anna. Mõned aasta-kümned tagasi kui meie maa linaga mitte nõnda ära kurnatud ei olnud, kaswa ka meie maal hää lina, mille eest kõrget hinda maksti, kuna aga nüüd linad meie maal palju wiletsamad kaswawad ja nad oma kiudu ja wäärtuse poolest palju halwemad ja wiletsamad on. Soowiwad aga põllupidajad oma põldudelt häid linu saada, siis ei pea nad linu mitte nõnda sagedasti ega tihti ühe ja sellesama maa pääle külwama. Soowitaw oleks lina umbes 10—12 aasta parast jälle ühe ja sellesama maa pääle külida. (Järgneb.)

Esimene aruanne.

Eesti keele korraldamise ainete kogumisest.

Minewal aastal (septembrikuu lõpul) kutsus Eestimaa Rahwahariduse seltsi Kirjanduse-osakonna juhatus ajalehtede kaudu kõiki huwitundjaid üles meie rahwa- kui ka kirjakeelest mitmesugusid keelelisi aineid kogumа, puuduwate mõistete äratähendamiseks uusi sõnu sünnitama ja korraldama keelekülgesid kõne alla wõtma, et selle tagajärjel siis wõimalikuks saaks meie kirjakeelt, pääasjalikult teaduslıste ainete käsitamise asjus, edaspidi kindlamale korrale jääda ja awaramates wõimalusepiirides tarwitada. Plaanitsetawa keelekorralduse-töö kawasse määrati muu seas järgmised pääpunktid: 1) Senini Eesti keeles tarwitusele wõetud kunstsõnade kogumine ning sõelumine ja selle tagajärjel 2) puuduwate kunstsõnade juurdeloomine, 3) wõeriti sünnitatud kunstsõnade kõrwaleheitmine, 4) synonymide tähenduste kindlapiiriline äramääramine, 5) asjata tarwitusele wõetud uute sõnade kõrwaleheitmine ja 6) sõnade-arendamise reeglite wäljatöötamine.

Selle üleskutse pääle on senini 8 huwitundja poolt 12 saadetust minu kätte tulnud, kuna mitmed teised — nagu nende eelteadetest näha — oma kogutud aineid ning tähelpanekuid alles saadetuseks korraldamas ning laiendamas on. Nii näit. töötab Kaluga seminari koolitõpe-aja hr. cand theol. A. Kaelas muu seas laialisema ülesande kallal: ta mõtleb kõik Eesti sõnad lõpu järele üles kirjutada, et lõppude muutmist, kõlade seadusi ja suffixite tähendust kätte saada.

Senini on keelekorralduse-aineid saatnud:

1. Stud. vet. Joh. Kool Tartust — algebras ettetulewate kunstsõnade ning kõneläänude wene-prantsuse-saksa eestikeelse sõnastiku ühes hulga wene-eestikeelsete algebranäitustega, mis sinna igasuguste eestikeelsete algebra-ütetuste korraldamise otstarbeks mahutatud, ja ühes mitmesuguste keeleliste tähendustega (13 kirjutuspoognat). Terwest tööst selgub, et ainetekorraldust rohke agarusega on toimatanud: selleks otstarbeks on kõik selles matematikaharus meil senini tarwitusel olnud kunstsõnad kokku kogutud ja keeleliste harutuste ning sõnawõrdluste põhjal üks wõi teine kunstsõna wõi kõnekäänd soowitamisewäärilıseks tunnistatud wõi hoopis uus sõna loodud. Hr. Koolil on ka weel arithmetika sõnastik lõpuliku korraldamisel.

2. A. B. Tartust — 2 uut eestikeelset sõnasünnitust mõistete „радиальность“ ja „уважение“ äratähendamiseks (½ postpoognat).

3. Hr. Kurga Peterburist — „Kadrioru“ ja „Springtali“ eestikeelsed nimed (½ postpoognat).

4. Hr. K. P. — 67 sõna osalt uued osalt senini tarwitusel olnud, kuid nüi korraldatud, nagu nende sõnade kordaseadja neid majanduslıste ainete asjus tarwitamiseks soowitawaks peab (¼ kirjuspoognat).

5. Hr. Pitka-Anjomardi Pihkwast — õige laialise eesti-wenekeelse geomeetriasõnastiku (5 postpoognat) ja rohke hulga Eesti keele sõnadesoetamise seaduste põhjal sünnitatud uusi, aga osalt ka juba waremalt tarwitusel olewaid sõnu nendest tüwedest, mis minewa-aastases üleskutses kui synonymid üles tähendatud oliwad (üle 11 poogna). Wiimase saadetuse läbi on agar keeletundja 1) meie synonymide tähenduste korraldamise küsimusesse rohkeste selgitust aidanud soetatada ja 2) laialise ülewaate meie sõnadesünnitamise seaduste kohta wainustanud, rääkimata weel uued sõnasünnitused, millede seast wist küll paljudki ülealdist wastuwõtmist wõiksiwad leida.

6. Hr K. E. Sööt Tartust — 3 uut sõnasünnitust, saksakeelsete sõnade „Vase“, „Kutat“ ja „Absatz“ äratähendamiseks (¼ postpoognat).

7. Hr J. Lintrop Tartust — 25 uut sõna ja wiied synonymid, millede tähendustes wahetegemine senini küllalt kindel pole olnud (⅛ kirjutuspoogant)

8. Hr J. Tedder, maamõetja Koorastes, Kanepi kihelkonnas — juhib tähelepanemist nende rohkete korraldamatuste peale, mis meie keeles praegusel ajal nii wisalt walitsewad; mitmesugused ettepanekud homonymide ning synonymide korraldamise ja wõeraste sõnade tarwitamise asjus (2¼ kirjutuspoognat).

Teist korda saatsiwad:

Hr. Pitka-Anjomardi Pihkwast — lühemad märkused Eesti keele omadussõnade line-, ne- ja lik-lõppude asjas (1½ postpoognat).

Hr. K. E. Sööt Tartust — ühed synonymid ja 1 uue sõna (postkaart).

Hr. J. Tedder Koorastest — mitmesugused ettepanekud sõnade õigestkirjutamise asjus (2¼ kirjutuspoognat).

Kolmat korda saatis:

Hr. Pitka-Anjomardi Pihkwast — põhjalikuma keeleteadusliste harutuse line-, neja lik-lõpuga omadussõnade asjus (4 postpoogant). Autor jõuab selle küsimuse harutamises märksa kaugemale kui omal ajal Dr. J. Hurt (w. Eesti Üliõpilaste seltsi album, VII leht) ja küsimust lõpulikult otsustada.

Nagu eelseiswatest ridadest näha, on küll juba nii mõnedki huwitundjad meie keele korraldamise edenemiseks tööle asunud ja nii mõndagi ka juba korda saatnud, lubawad ka edaspidi seda toetustööd jatkata, kuid meie keelepõldu on senini ometi alles nii wähe haritud, et siin ainult suurema kogu tegelaste jõul wõimalik oleks ülesandeks wõetud tegewuses eesmärgile lähemale nihkuda. Sellepärast oleks wäga soowitaw, kui wõimalikult palju neid, kel meie keele kohta huwitusi on, kui ka need, kes oma tegewuses mingisugusid sõnu tarwitawad, mis üleüldselt wast alles wähe tuttawad wõiksiwad olla, asja edenemisele tuge pakuksiwad. Pääle eri-keelemeeste ning teaduslıkete tööde kirjutajate wõiwad wäga palju ka just igasuguse praktika-elu tegelased asjale kasu saata, nii näit.: koolıõpetajad, kirjanikud, ajakirjanikud, kunstnikud wallakirjutajad, pangategelased käsitöölised, aednikud, laewamehed, aptekrid jne. — ülepea kõik rahwa liikmed, iseäranis need, kes mingis eritegewuses on ja nii siis sääl niisuguste mõistetega ning asja nimetustega tutwunewad, mis tahtlemata on suur hulk rahwale hulk rahwale ja eritegelastele tuttawaid sõnu kirjakeeles alles tundmata. Elu ja aeg nõuawad, et meie keel — nagu hr. Pitka-Anjomadri ütleb — eduääsi ette astuks, kus teaduse tuli teda puhastaks, tarkus taoks, nii et ta uutele nõuetele kahaseks saaks.

Jätku jõule, jõudu tööle!

Tallinnas, 13 aug. 1908. a.

Luisenthali uul. nr 8.

Joh. W. Weski,

E. R. s. Kirjanduse-osakonna j. a. juhataja.

Wäljamaalt.

Saksamaa.

Juudi reisijate passid.

Bayeri walitsus tegi hiljuti otsuseks edaspidi nende juutide passidele, kes Wenemale reisiwad, usutunnistus üles tähendamata jätta, et seega Juudi reisijaid mitmesuguste raskuste eest hoida. Nagu „Information“ teatab, on Preisimaal juba ennem wiisiks olnud, et passide päält usutunnistuse ülestähendus wälja jäetakse. Sellest hoolimata tunnewad aga Preisimaa juudid, kes Wenemaal reisiwad, kõiki neid raskusid, mille alla ennast kõik Wenemaal reisijad juudid heitma peawad. Wene kindralkonsulile Berlinis on ülesandeks tehtud igalt reisijalt, kes Wenemaale tahab minna ja sellepärast kindralkonsuli juurde oma passi ette läheb näitama, ristimisetunnistust nõuda. Selle kohta tähendab „Deutsche Tages-Ztg.“: Et ole loota, et Wenemaa sellest wiisist taganeks. Diplomaatilist teel wõib selle wastu waewalt midagi ära teha.

Saksa kroonprints õhulaewas.

Würtembergi kuninga reskujul sõitis nüüd ka Saksa kroonprints, keiser Wilhelmi poeg, krahw Zeppelini õhulaewaga üles. Minewal reedel tuis kroonprints oma abikaasaga Tegeli wäljal, kus Saksa sõjawäe laewastiku-park praegu katsed teeb.

Õhulaewade üleslaskmist päält waadates awaldas kroonprints soowi ka ise õhulaewaga üles minna et selle kohta kindlale otsusele jõuda, missugust sõjalist tähtsust õhulaewastiku edenemisel on. Külalise soow saadeti ka kohe sääljamas täide. Kuna kroonprintsi abikaasa kõrgemale kohale päält waatama jäi, istus kroonprints ise ühes õhulaewa komanduga kõite otsas rippuwasse korwi ja lendas üles. Lend kestis 150 sülda kõrgusel poole tunni ümber. Laew sõitis wähe aega wastu tuult ja pööras, siis jälle wälja'e tagasi, kus ta ootaja kroonprintsi abikaasa lahedal maha laskis.

Kuulsuse warjuküljed.

Neid on ka krahw Zeppelin tundma pidanud õppima. Friedrichshafenist teadustatakse 25./12. augustil: Krahw Zeppelin on täna õhtul äkitselt ühes oma tüttrega ära reisinud. Wiimaste nädalate erutustele ja rohkearwulistele toimetustele ei ole isegi krahw Zeppelini paenduw loomus wastu panna suutnud. Õhulaewa põlemist saadik on Zeppelinile tuhanded kirjad ja telegrammid tulnud, millede pääle suurel osal tema isiklist wastust nõuti. Suur arw kõiksugu ulesleidjaid ja teisi inimesi, kes hääd nõuu soowiwad, on Zeppelini maja nädalatekaupa piiranud, kes ühes kõiksugu abipalujatega wana herra elu hapuks tegiwad. Kui õhtusöögil krahwi juures keegi wõeras tähendas: niisugune tüli tulewat kõik sellest, kui õhulaew üles leitakse, wastas krahw tõendawalt: „Teist korda ei taha ma seda mitte enam teha.“ Et krahw mõned päewad segamata wõiks olla, ei ole kellelegi teada antud, kuhu ta läinud on.

Portugalia.

Mässu kartusel.

Portugali kohale kogunewad jällegi ähwardawad kõuepilwed. „Berliner Tageblatt“ teatel olewat poliitiline seisukord Portugali päälinnas wäga rahutust ärataw. Lähemateks päewadeks olnud suuremad rahutused ette plaanitsetud. „Seculo“ teatel seisvat kuninglik jahtlaew „Amelia“ alati auru all, et kardetawal silmapilgul kuningat oma perekonnaga pääle wõtta. Rahwa seas ja poliitilistes ringides käiwat seisukorra kardetawuse ja walitsejasugu wastaste tegewuse kohta erutawad jutud ringi.

Türgimaalt.

Türgi naisterahwad.

Peab õigusega ütlema, et Türgi naisterahwad — eiguge esiteks arait ikka enam ja

---

Torm.

6

(Jutt Wene-Jaapani sõjast.)

Ümberpannud J. Burgfeldt.

Stepan Nikolajewitsch Korshikow oli Wolga jõe ääre talupoja poeg, juba poisikese põlwes armastas ta Wolga jõge ja oli nii hinnu ta pääl elada. Kuueteistkümne aastaselt läks ta tihti töömeheks ühe Saratowi linna kaupmehe parla pääle. Sääl ei teeninud ta kaua, ainult mõne aasta, siis lahkus säält ja sai aurulaewa pääle lootsiks. Suwel sõitis Nõbinski ja Astrahani wahel ja talwel oli oma peremehe juures kontoris ametis. Tihti käis Korshikow saal külas, kus ta oli sündinud, isat waatamas, temale taha ja muud kraami wies.

Sügisel laupäewal kui kord Nikolai Wasiljewitsch õhtusest jumalateenistusest tuli ja kodus theed jõi, teadustati temale, et üks wõeras inimene tahab temaga kokku saada. Sosnin läks wälja ja nägi oma ees ammugi tuntud wahwat lootsi. Korshikow wõtis mütsi päästr ära ja teretas:

„Tere, Nikolai Wasiljewitsch, kas teie tunnete mind?“

„Miks mitte, tunnen küll wä wennas,“ rääkis Sosnin lahke wastuwõtliku näoga. „Noh, mis kuulub?“

„Teie sõnad läksiwad täide, igawus tahtis tappa, hinn oli rahwa hulka elama minna, päälinna,“ ütleb Korshikow, „nüüd ma tulin Walgekiwi linna.“

„See tähendab, et sa tahad siin teenida?“ küsis Nikolai Wasiljewitsch.

„Kõigest südamest tahan, sellepärast ma Wolga päält ära tulin.“ wastas Korshikow.

„See on hää! Kudas ma sulle olen kõnelenud, nii sündigu: koht on mul sinu jaoks walmis, küll me rahaga ka walmis saame, ei maksa karta, ja kui õigeski ja ausasti teenid saad ka kingitusi,“ rääkis Sosnin.

Sellel päewal jõi Sosnin oma uue teenijaga theed ja rääkisiwad põhjalikult wiimase teenistusest.

Korshikow jäi Sosnini kauplusesse selliks; Sosnini armastus ja usaldus kaswas iga päewaga ikka suuremaks tema wastu ja ka teiste teenijate südamed tundsiwed tema wastu lahkust.

Korshikow jättis Wolga sellepärast maha, et oma palga pärast peremehega riidu läks. Ta kahetses oma tegu pääle selle ja himustas oma endise toitja juure Wolga pääle tagasi minna, ta mõtles tihti temast, aga wimaks jõudis Moskwa ta meeled ära wangistada, nii et ta seda Walgekiwi linna armastama hakkas.

„Nah, kudas Moskwa elu meeldib?“ küsis tihti Nikolai Wasiljewitsch Korshikowilt.

„Wäga hästi! Olen juba ära harjunud, Nikolai Wasiljewitsch,“ wastas noormees; „Moskwas ei ole raske ära harjuda, waat, kudas siin elu liigub.“

„Jah, see on tõsi, rahwast on siin palju. Aga kas Wolgat mäletad weel?“

„Mäletan, Nikolai Wasiljewitsch.“

„On kahju kast?“

„Wähe on ikka kah, ma pidasin enne teda nagu oma emaks.“

„Aga laulud oled ära unustanud, wõi ei ole?“

„Ei ole mitte, Nikolai Wasiljewitsch!“

„Kas siin laulad wahest?“

„Ei siin ei wõi laulda.“

„Mikspärast?“

„Pole nii lustilik elu kui Wolga pääl.“

„See just see wiga ongi.“

„Kui meie wõrdleme üht lindu, kellel metsas waba elu on, siis ta laulab, aga pane teda puuri, kas ta siis enam laulab. Sedamoodi on ka lugu minuga,“ ütles Korshikow naeratades.

(Järgneb.)

Salakirjad.

2

Fritz Bandi järele Ed. la Pierre.

„Aga sina, muidugi, nimelt, sellepärast just näitadki,“ tähendas kihwtiselt mees, „noh häälüll, ma kuulan.“

Kergelt tõusis noor naisterahwas sohwalt ülesse, awas kirja ja hakkas lugema:

„Minu südamest armastatud sõbranna! Mu kallis Terese! Ma olen õnnetu, ilmlõpmata õnnetu! Sinule, kes Sa mind alati mõistad, minule südamelikult kaasatunned, awan ma oma südame suuremad saladused.“

„Kuulmata liigutus, aga armuwassingu jaoks liig tragikalik!“

„Palun, ära sega mind! Teie mehed ei mõista ju naiste hinge,“ ütles naine ja luges edasi:

„Ja nõnda, kuula: ma armastan! Terwe nädal tagasi, kusagil kirjanduse õhtul jutustasime meie sügawas sesna awandutes. Tema rääkis mulle „Werterist“.

„Werterist?“ waheldas ennast terasselt kuulaja hra Mopreé.

„Nu, jah, mis sa imestad? Kuula edasi“

„Siis parlamendi walimistest Londonis.“

„Walimistest Londonis!“ kahmas jälle mees pidulikult naeratades.

„Mind imestab Sinu wahekord,“ ütles Terese ja luges pääd kõigutades edasi, kuna aga mees närwilikult mööda tuba jalutas.

(Järgneb.)

Jumala asemik.

Kord lames üks waene emakene surmawoodil. Ta wiimane soow oli oma pattusid, mida ta enesel lugemata hulga arwas olewat, kohaliku koguduse hinge karjasele ülestunnistada ja sellelt andeksandmist saada.

Ta ainus poeg läks siis naabrusesse hobust palkama, et wäga igatsetud Jumala asemikku sureja juure tuua.

Kui ta nüüd kirikumõisa sõitis ja oma wana emakese wiimist soowi õpetaja herrale awaldas, siis küsis see:

„Aga armas mees! kas oled sa ka Jumalat palunud? ja ons sul ka pehme sõiduriist ja hää hobu?“

„Oh auustatud õpetaja herra! Nüüd on ju nii waesed ajad ja kes see ikka waesele inimesele kõiki neid häid asju annab?“ kaebas piiarsilmil waenemees. „Ma palusin ka küll Jumalat, et mu haige ema terweks saaks ja et Ta mu kättetööd õnnistaks, aga ei see Jumal kuule waese inimese palwet ühtegi. . .“

„Sa patune inimene! Kuidas julged sa Jumala pääle nurisеda!“ kurjustas õpetaja herra.

„Mine kodu Jumala nimel! Palu teda usu Teda! Aga palu sa ka südamest ja too ohwreid kirikule ja waeste ja ka õp — —, küll ta siis ju alandliku palwed wõtab kuulda.“ Ja nende sõnadega pani ta ukse waese mehe selja taga kinni.

Waene mees läks.

Rõhutud ja kurwa meelega sõitis ta üksi koju poole südamest palwetades.

Teel tabas teda aga wälk. Kui nüüd hobune tema pool kõrbenud surnu keha kodu wedas ja kui haige ema poja õnnetust surmast kuulda sai, siis suri ka temagi, ilma, et oma palju pattusid andeks oleks saanud.

Nii maeti neid ühel päewal ja õpetaja herra wiimased sõnad nende ühise haua juures oliwad: „Nad oliwad Jumala wallatud inimesed, Jumal karistas neid.“

E. K.

enam üleüldsele moolule järele samnuma hakkasiwad.

Wanausuliste kõige suuremaks kurwastuseks ilmuwad nad wiimasel ajal ikka sagedamini moodimagasiinidesse, kus nad Pariisi moodsaid päewawarjusi, kindaid ja jalanõusi ostes oma käed ja jalad näitamiseks wälja sirutawad.

Meesterahwastega kokku puutudes ei kata nad oma nägu mitte enam nõnda hoolega kinni, nagu nad seda ennemalt tegiwad, waid on wiimasel ajal äraandjaid, läbipaistwaid loorisid kandma hakanud, mis ilusatele hommikumaa nägudele iseäranis kena warju heidawad ja sellega möödaminejaid meelitawad ja ärritawad.

Meeleawalduste toimepanemiste juures, millest Türgi naisterahwad lahtistes sõidurinnates ehk tõldades osa wõtsiwad, oliwad paljud päris katmata nägudega. Sedasama wõib ka ilusate lõbusõitjate naisterahwaste kohta ütelda, kes konstitutsioonilisi sünd. usi pühitsedes Bosforust mööda noortürklastega ja üliõpilastega ühes paadis sõidawad.

Weel wähe ja Türgi naisterahwad omandawad täieste noortürklaste waated, ühes sellega ka Europa kultura.

Wenemaalt.

Peterburist. Mis wolikogu sügisel tegema hakkab? Nagu „Birsh. Wed." teatab, wõtwat wolikogu (oktoobristide plaani järele) sügisel kõige pealt kohaliste kohtu ja omawalitsuse uuendamise projektid käsile. Nowembri algul tulewat senati uuenduse projekt, mille kallal oktobrist Schubinski ja teised töötawad, päewakorrale. Nowembrikuu lõppul tahetawad riigi tulude ja kulude eelarwe ette wõtta, loodes et see ruttu ja lühedalt läheb, sest et mehed selle tööga nüüd juba enam wilunud on.

On wõimalik, et enne jõulu-waheaega tubaka- ja muude maksude uuendus läbi wiidakse.

Riigikaitse küsimustes pühendawad oktobristide juhid Gutshkow, Swegintsew j. t. endid sõjaministeriumi tegewuse ja ülesandega tutwustamisele, nagu nad seda möödaläinud istumistejärgul mereministeriumiga tegiwad. Wäikesed jäädusprojektid tahetakse hulgakaupa ette wõtta, mis tööd märksa kiirendaks.

120 miljoni rubla soomuslaewade ehitamiseks. Nagu „Slowo" kuuleb, minewat 4 soomuslaewa, mis Saksa firma „Blum ja Bosz" projekti järele ehitada tahetakse, 120 miljoni rubla maksma. Seega on iga üksiku soomuslaewa hind 30 miljoni rbl. Soomuslaewad ehitatakse Wene tööliste(ga). Oma projekti ja selle eest, et ta töö järele walwama jääb, nõuab, firma 1.300.000 rubla, laewu 3 aasta jooksul lahinguwalmis teha lubades.

Uus Wene laen. „Berliner Tgbl." on Peterburist meie walitsuse rahaasjanduslikste plaanide kohta järgmised teated saadetud:

„Läbirääkimised uue laenu kohta ei ole weel lõpetatud. Loomulikult tõusis mõte Wene laenule ühesugust wälimist iseloomu anda. Et Wenemaa weel mitu aastat järgimööda wälimisi laenusid peab tegema, on otsustatud küsimus, sest uue laewastiku ehitamine, sõjawäe ümberloomine raudteede arwu suurendamine jne. nõuawad suuri kulusid. Ükski riik ei oleks suutnud niisuguseid kulusid ilma laenuta katta.

Wäiksemate lühikese tähtajaga laenude tegemine ei ole kasulik ega soowitaw. Sellepärast wõib peaaegu kindlasti ette ütelda, et Wenemaa Prantsuse ja Inglise rahaturul 800 miljonilist laenu tahab teha. Wõimalik on, et ka Saksamaa rahaturg sellest laenust osa wõtab."

Sellesama lehe teate järele nõuawad Inglise ja Prantsuse rahamehed, et laen tingimata riigiwolikogu nõusolemisel tehtud peab saama.

Aksiisiametnikude arwu wähendamine. „Birsh. Wed." teatel pandakse riigiwolikogule projekt arutamiseks ette, millega aksiisiametnikkude arwu wähendada tahetakse. Summad, mis selle läbi üle jääwad, tahetawad kooliõpetajate palkade pääle tarwitada. Sellest aksiisiametnikude wähendamisest loetakse 5 mil. rubla järele jääma.

Sõjaminister Rödiger lahkub, nagu „St. Pet. Herold" teatab, oktobrikuul oma kohalt. Temale heidetawat seda ette, et ta Kauge Ida kaitsmise asjus hooletu olla. Tema asemele saawat praegune Moskwa kindralkuberner Hörschelmann.

— **Uute salapolitseijaoskondade awamine.** Lähemas tulewikus awatawat 89 salapolitseijaoskonda. Inimestele, kes nende jaoskondade ülemateks soowiwad saada, pantawat Peterburis iseäralised kursuseid toime. Nende kursuste pääl tutwustatakse uusi salapolitseiülemaid asjatundjade poolt kõiksuguste uudistega, mis wäljamaal selles asjas on tarwitusele wõetud.

Müügile määratud suhkru hulk ja hind. Kõigekõrgemalt kinitatud ministrite-nõukogu otsuse järele on peenikest ja kõwa suhkrut sisemise turu jaoks 1908/9. aasta tarwis wiiskümend üks puuda määratud; puutumata suhkrutagawaraks on seitse miljoni puuda. Kõige kõrgemaks hinnaks ühes aksiisimaksuga walge kristallisarnase peenikese suhkru päält määratud: 1. sept. 1908 a. kuni 1. jaan. 1909. a. neli rub. kümme kop. ja 1. sept. 1909 a. neli rubla kakskümmend kop. Tagawarast müüma hakkamine on rahaasjade ministri lubaga wõimalik.

Kodumaalt.

Wene-Balti waguniwabrikus on Riia lehtede teatel praegu 90 Itaalia walitsuse poolt tellitud waguni, 80 Punaseristi seltsi ja mitme sõjawäe waguni ehitus käsil. Rohke töö tagajärjel on mitu uut trobikonda töölisi juurde wõetud. Wabrikul on lootus lähemal ajal suuremat tellimisi Jaapani raudteede walitsuse poolt saada. Selle otstarbega läks Jaapanist parun Hoto Riias, kes praegu alles päälinnas wiibib, kus kaubatingimiste üle läbirääkimisi peetakse.

Wõnnu kreisist. Metsapõlemine. Saweneset mõisas on „Latwija" teatel suur metsapõlemine olnud. Põlemine kestis mitu päewa; ära häwitatud on 600 wakamaad. Palju linnusid ja loomi on tules otsa saanud.

Wiliandi kreisist. Surnukeha wäljakaewamine. Minewal pühapäewal kaewati Kaltsjeneemi surnuaial ringkonnakohtu prokurori, kohtu-uurija, arsti ja mitmete politseiniklude juuresolekul ühe markuus mahamaetud tüdruku surnukeha üles, mille läbiwaatamisel koleda kuritöö jälgile saadi. Tüdruk oli Kaltsjeneemis ühes talupere(s) teeninud ja korraga ära kadunud. Mõni aeg pääle seda leiti surnukeha tugist. Kõrwad ja nina oliwad tal ära lõigatud, riided üle pää kokku seotud ja surnukeha suure kiwiga põhja lastud. Ta maeti maha, ilma et järele oleks waadatud. Jutud, et kadunu mõrtsukatöö ohwriks langenud, sundisiwad surnukeha üles kaewa. Järelwaatamine ja uurimine näitas, et tütarlaps emaks saamas olnud ja kuritöö häbistusejälgede kaotamiseks ette oli wõetud. Süüdlane on teegi sulane, kes tütarlapsega ühes peres oli teeninud ja tema peigmees olema pidanud. Sellel oli kuritöö juures weel teegi telliskiwiwabriku töötine abiks olnud. Mõlemad kurjategijad on kätte saadud ja istuwad kinni.

Orajõelt, Pärnumaal. Uus jumalaema wangi wõetud. Meil pääwil tinus Häädemeeste kihelkonnas tundmata naesterahwas, kes ennast „jumalaemaks" nimetas. Ta arstida kõiksugu haigusid wee ja wiina abil. Targal oliwad nahtawasti wiist kuja(g)il ka oma agendid ilmas, kes tema kuulsust „imetegudes" laiali laotasiwad. Awanduristi abi käisiwad paljud otsimas, seni kui politsei sellest kuulda sai ja pudelisse puhuja wangi wõeti. Selgus, et „jumalaema" Kilingi wallast Eta Janson oli. Asja uuritakse. „Prib. Kr."

Narwast. Arstiabipuudus. Meie kirjutasime mõne aja eest, et Narwas arsti abi puuduline on. Nüüd wõime jällegi sellest weikese tõenduse tuua.

Uue Petrowski alewis oli noor naisterahwas maha saanud. Teda oli ämmaemand Sch. awitanud aga teadmata põhjusel ei ole haiget werejooksmine mitte kinni jäänud. Kõik Narwa linna arstid on kordamööda läbi jõidetud, kuid ühtgi, ka linna arsti, pole mitte saadawal kodu olnud. Wiimaks olla Krenholmi wabriku wanem arst Dr. H. kätte saadud ja haige juurde toodud, kuid see on kahjatsedes tunnistama pidanud, et tema ega ükski teine arst siin mitte midagit parata ei wõi — olla liig hilja — haige olla end werest kuiwaks jooksnud ja mõne minuti järele ära surnud, noort sündinud sapsukest järele jättes.

Nii ei tohiks asi mitte olla. Kui arstid ja ametis olewad arstid, kodust ära lahewad suwitama, ehk mujale sõidawad, siis peaks just ajalehtedes üteldud saama, et see ehk teine on nii kauaks ära sõitnud ja tema aset täidab see ehk teine arst.

Kohus ligemise, kohustus oma ameti wastu, peab just seda nõudma. Ei tohi ju inimestu handelise inimestega linna ilma arstita jätta.

— Ig — **Tallinnast.** Tööliste liikumine. 14. augustil kogusiwad „Volta" wabriku töölised wabriku ühiselumiides kokku, et direktori 31. mail antud lubamiste täitmata jätmise üle nõu pidada. Otsustati uuesti wabriku walitsusele tähelepanemata jäetud tingimised ettepanna ja selleks mindi lutuseppa tööruumidesse, kuhu ka wabriku päädirektor Lundkewitsh ilmus. Aga et wiimane tööliste nõudmiste pääle eitawalt wastas, siis kutsuti kohale wabrikute inspektor.

Tööliste nõudmised oliwad järgmised:

1) Hinna äramääramine tükitööde päält ja waba kokkuleppimine meistrite ja tööliste wahel. (Enne seda ei olnud. Töölised pidiwad meistrite poolt määratud hindadega leppima ja kui nad mitte nii palju ei jõudnud päewas tööd ära teha, kui keskmiselt hääks arwati, siis kihutadi nad minema. Iseäranis wiimastel päewadel omandas lõpuarwete tegemine igapäewase laadi.)

2) Ennem tükitööde päält kinnipeetud palga wälja maksmine.

3) Wabrikujuhataja Hoffmanni lahtilaskmine.

4) Töölist ei tohi mitte lahti lasta, kui ta meistriga töö hinna asjus kokku ei lepi, waid selleks peawad juba enam mõjuwamad põhjused olema.

5) Ei tohi töölistelt tööriistade rikkimineмise puhul tasu nõuda, kui see mitte nende süü ei ole.

6) Peaks korras hoitama üleüldine söögituba, pesemise ja riidetoad. Pesemiseks peaks 5 minutit enne wilet aega antama. Wabriku walitsus peaks töölisele iga nädal ¼ naela seepi ja puhta käterätiku andma.

7) Õpipoistele peaks iga kuue kuu tagant tunni päält palka 1 kop. juure pandama.

Wabriku inspektor tegi Wabriku direktorile niisuguse rahutuse pärast käreda etteheite ja soowis töölistele jälle uuesti tööle hakata, omalt poolt kõik teha lubades, et nende nõudmised täidetud saaks. Aga et töölised endid kord juba petetuks tunnistanud, siis et leppinud nad inspektori nõuandmistega, waid kuulutasiwad streigi wälja.

Otsustati nikaua streikida kuni nende nõudmised täidetakse. Kohale kutsuti jala- ja ratsapolitsei. Mingit korratusi ei olnud.

Nüüd nagu „Dzius" omas esmaspäewases numbris teatab, pannud wabrikuwalitsus wabrikuwärawasse kuulutuse üles, et kõik töölised, kes esmaspäewal, 18. aug. tööle ei ilmu, lahtilastuks arwatakse. Et töölised sellest hoolimata täna mitte tööle ei hakanud, antakse neile lähematel päewadel lõpuarwed kätte. Ainult paar naist olnud tööle ilmunud, keda aga wabrikuwalitsus koju tagasi saatis.

Nagu kuuleme, on lõpuarwete õiendamine lukusseppadel ja treialidel homme k. 8–12 e. l., puusepadel ja mehaanikutel k. 12–6 p. l., teistel kõigil aga tulewal nädalal.

„Volta" wabrikus töötasiwad 500 töölist.

Walgast. Pikk uni. Kohalnes haigemajas wiibib ühe raudteeametniku 11. aastane tütar, keda 29. juulil sinna toodi ja kes sestsaadik magab. Kümne päewa jooksul magas tütarlaps waikses unes, ilma et ta ärganud oleks. Wahetewahel hingab ja liigutab ta end natukene. Ta näeb harilik wälja. Kuni pika unele uinumiseni oli ta täieste terwe, wiimasel ajal kaebas ta pääwalu üle ja oli unine.

11. magamise päewal, ära surnud. 11. päewal läks ta keha kordkorralt külmemaks, senini kui ta ära suri. Surm olla ajude põletikust tulnud.

Wanemad teatawad sellest imelikust juhtumisest järgmist: See tütarlaps on raudteewahi tütar, kes Walga ja Tartu wahel teenistuses oli. Ükskord hoidis ta karja, kui ta äkitselt oma wäikese, 2-aastase õdese nägi raudteel roobastel mängiwat, kuna üsna lähedal rong täiel aurul tuli. Nemi pani lapse poole jooksma, aga rong oli juba niiwõrd lähedal, et last wõimata oli ära päästa. Wedurijuht, kes kõige hiljemalt seda nägi, andis wastuauru. Selle jäbi juudeti laps ära päästa. Wanem tütarlaps jooksis suure hirmuga koju, kuhu ta heinaladusse läks, kuid ta parastpoole leiti. Pääle seda juhtumist kannatas neni kaks nädalat kanget pääwalu, ja kui ta haigemajasse wiidi, uinus ta jääl pikasse unesse, milles ta 10 päewa wiibis ja siis suri.

Aksist. Mesilastest surnuks nõelatud. Heina ajal oli W. mõisa puusepp Mats M. heinal. Kodu järelwaatajaks oli wana ema. Wanakene läinud õunaaia tagant, kus kümme linnupuud sees on, kartulist rohtu kitkuma, jääl tulnud kolme puu mesilased wanakest, kes sooja ilma tõttu järgi wäel oli — nõelama! Õnnetu kaitsnud oma kaheaastast poja poega undruku saba sisse mässides, ennast kummuli kartuli wao sisse lastes, kuna kaheksa aastane p. poeg eemal kõigest jõust appi karjunud.

Umberkaudu rahwas joosenud appi. Wiis kubu õigt toodud S. talust. Wõetud siis suured põlewad õletuustid kätte ja mindud hädalist päästma. Mesilased tormanud ka päästjate kallale ja need, kes wopsu saanud, wõsja pistnud, lahinguplatsi mesilastele jättes.

Wiimaks kutsutud puusepp ise, kes kaks wersta kaugel heinal oli, kodu. See wõtnud walge lina ümber, teinud pakiu suitsu ja ajanud pahurad linnud puudesse.

Õnnetu wanakene, kui majasse kantud, olnud minestanud, selg musi nõelumisest. — Wäike p. poeg ära lämbunud.

Wanakene suri järgmisel hommikul kell 9.

„Isam."

Kohalikud teated.

— Uppunud. Pühapäewal 17. augustil tõmmati Emajõest Aida ja Lina ulitsa wahekohalt uppunud mehe surnukeha wälja. Arwatawasti on surnukeha nädalapäewad ehk rohkem wees seisnud, sest surnu nägu ja käed on kaua wees seismise järeldusel liiga walgeks pleekinud. Uppunu wõib umbes 40 aastat wana olla. Seljas oli tal töömehe bluuse, õhukesed püksid ja weesaapad jalas. Taskust leiti politsei läbiwaatamisel rahapung 8 kop. rahaga. Surnukeha wiidi arstlise läbikatsumise alla. Et ta juurest mingit paberit ta isiku kohta ei leitud, jäi esialgselt teadmata, kes ta on. Et surnukeha wee pääl weewoolust alla kanti, tuleb järeldada, et mees kusgil ülewal pool Tartut Emajões surma on saanud.

Et surnu riietes leiti, tuleb arwata, et ta mitte suplemisel ära uppunud ei ole, waid mõnel muul õnnetumal juhtumisel surma leidis. Ka on imelik, et surnukeha nägemata ja tähelepanemata linnast läbi kuni Aida ja Lina ulitsani weewoolust alla kanti ja alles sääl wäljatõmmati. „Isam."

— Kohalik ülikooli nõukogu on „Now. Wr." teatel otsuseks teinud tulewal aastal ülikooli ruumide kitsuse pärast „Bürgermusse" ja „Wanemuise" ruumisid ettelugemiste tarwis üürida.

— Posti ja telegrafi naisametnikkude wormiriided. Posti ja telegrafi päävalitsus on „Pwl." teatel posti ja telegrafi teenistuses seiswate naisametnikkude tarwis uue wormirõiete kandmise kohustawaks teinud. Wenemaal on posti ja telegrafi teenistuses kaunis palju naisterahwaid, Peterburi pääpostis isegi juba mõni sada.

Uus worm on harilise meesterahwa postiametniku lühikese wormikuue sarnane, sinise kandiga ja sellekohaste metallmärkidega kraenurkadel (na petlitsahk).

Ainukene wahe on selles, et sellele harilikule meesterahwa mundrikauele moodsad naisterahwa warukad otsa on aetud.

Naisametnikude pääkate on siit saadik „uuendamata" jäänud, wististi sellepärast, et selles asjas naisametnikkude poolt, tormilist wastupanekut arwati leidwat.

— „Bürgermusses" mängiti laup. 16. aug. Eesti mütoloogiline opperette „Udumae kuningas."

Et parajaste neil päiwil ka E. P. S. näitus oli, oli pidusaal rahwast hulgani täis. — Ettekanne, kestmisega leppides, rahuloldaw, peab aga selle juures nimetama, et ka puudused paljugi oli. Ehk küll osad hästi ära oliwad õpitud, ja liigutused ka kestmised — puudus wäljarääkimine pääle mõne üksiku, enamasti kõigil. Kuminud kõnede ettekannete ajal tundsid ennast kooli-lütsisid kuulamas olema, kes kooliõpetajale sõna-sõnalt pähe tuubitud ülesandeid wastawad. Igaw, uneloomine, loogika lõppudes puudulik haale kõla. Ainukesed, kes selle puuduse all ei kannatanud, oliwad Udumäe kuningas ise ja karjane Jaan.

Ettekandes oli pääle loomulikkude etenduste, ka üks kaunis wõõrastaw — talgud, mis aga tõepoolest seda moodigi wälja ei näinud. Talgulised oliwad enamasti praeguse aja linnalased.

Rahuloldawalt etendasiwad oma osasid peretaat, tema tütar Iiru, karjane Jaan. — pärastine Iiru mees, Udumae kuningas — küll ja murueide tütar.

Kõige kordalaminmaks wõib 5 ja 6 pilti pidada, kus ettekandest arusaadud sügaw hingeelu paistis.

Puuduseks pidulwiibijatele peab seda lugema, et nad etenduste ajal koledasti lärmitsewad ja toolidega kolistawad, mis küll wist sellest tuleb, et „all" liiga palju klaasisi ära tuhjendati.

Kahjatsew nähtus on see, mida „Bürgermusses" käiad weel ära harjutanud ei ole, tuibade piltide lõpul, waljuste hõisates käsi plaksutada. See on nii wastik! —w—

Senati seletused.

Senat seletas, et luba andmine seebiwabrikute awamiseks mitte linnawalitsuste wõimupiirides ei seisa. Seebiwabrikude awamine wõib ainult kubermangu walitsuse lubaga sündida.

Teiseks seletas senat, et põllumeesteseltsid, kes muu kauba hulgas ka õmblusmasinaid müüwad, sel määral patendimaksu peawad maksma, kui teise järgu kauplused.

Kolmandaks seletas senat, et patendimaksu olla kandwate õõmajade hulka ka need ettewõtted tuleb lugeda, kus möbleritud tubade asemel hobusemaisi sisseõitjatele wälja üüritakse.

Senat seletas, et linnaseaduse 138. § kuuendal punkti politsei ülespidamise asjus mitte selles mõttes mõista ei tule, et linn ainult sel juhtumisel politseiülespidamise kuludest osa wõtab, kui see teatud linna jaos wäljaantud iseäralis politseiametnikka äramääraw(as) kirjas tähendatud on, waid selles mõttes, politsei ülespidamisi politseinikkude äramääraw(a) kirja järele toimetada tuleb.

Nõnda peawad siis linnawalitsused politsei ülespidamiseks tehtawaid kulusi kohustatud waljaminekute hulka arwama, selle pääle waatamata, kas neid teatud linnale antud iseäralis politseiametite kirjas nimetatud on wõi mitte.

Uuemad sõnumed.

Warschawist. Panskaja ulitsal haawas tundmata kurjategija rewolwrist linnawahti, kes ametist koju tuli.

Nowotscherkaskist. 9.–16. augustini on Nowotscherkaskis 9 inimest kolerasse haigeks jäänud ja 10 ära surnud. Tscherkaski maakonnas on 65 inimest haigeks jäänud ja 23 ära surnud. Esimeses Doni maakonna. on 10 inimest haigeks jäänud ja üks ära surnud. Asowis on 65 inimest haigeks jäänud ja 11 ära surnud. Taganrogis on 23 inimest haigeks jäänud ja 5 ära surnud. Ülepää on oblastis 552 inimest haigeks jäänud ja 155 ära surnud.

Kiiewist. Teine kolerasse haigeksjäämise juhtumine tuli ette.

Konstantinopolist. Monastõrist teatatakse, et Kowobajari maakonnas rahwas sinna elama ja asunud austria sõjawäe osadega rahul ei ole. Austria soldatite ja kohalikkude wahel tulla kokkupõrkamisi ette, kus juures muhamedlased ristiusulistega üheameelsed on.

Teheranist. Hakati Spehsolari moscheed parandama, mis parlamendihoone pommitamise ajal ära sai lõhutud.

Tokiost. Pääminister seletas, et üleilmaline wäljanäitus 1917. aastani edasi lükatakse. Wäljanäituse toimepanemiseks olewat tarwis laenu teha, mis aga walitsuse majandusliste politikaga lähema 5 aasta jooksul kokku ei käi.

— Politsei ministerium lükkab kuulujutud ümber, nagu oleks tulekahju ajal Stambulis palju inimesi surma saanud. Riiamuti on ka jutud tulesüütamise üle waled.

Londonist. „Reuteri" agenturile telegrafeeritakse Tokiost, et Inglise laew „Dunearn" taifuni läbi Kiu-Siu saarte juures hukka on läinud 53 laewa teenijast on ainult 2 ära päästetud.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja
H. Laas.

1884 aastal asutatud

Kaubamaja **W. Laatsch** Jurjewis.

Aleksandri uul. nr. 9.

Kõige suurem Jurjewi õmblusemasinate, koorelahutajate ja kudumise masinate ladu.

Õmblusemasinaid käe- ja jalamasinaid Dürkopp, Naumann, Singer Co, Köhler, Stoewer, Gritzner jne. wabrikutest. **Ilma hinnata kunstwäljaõmblemise õpetus.** ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆

Kudumise masinaid kõige kuulsamatest Saksamaa Claes ja Klentje kudumise masinate wabrikuist. Ainus müügi koht. Pea kõikides siin ja ümberkaudu kudumise töökodades töötawad need masinad, seega **kõige selgem tunnistus, et masinad hääd on.**

Eht **„Adler" koorelahutaja** ainusmüügi koht. — Koorelahutaja „Adler" on asjatundjate poolt kõige paremaks selle aja koorelahutajaks tunnistatud.

Meeste,- naesterahwa ja laste **jalgratad** ja **kõikide masinate üksikud jaod.**

Kauaaegne wastutus kõigi ostetud masinate hääduse pääle.

Et rahwal kergem oleks omale masinaid wõta, siis müüdakse kõik masinad ka

järelmaksu pääle.

Paranduse töötuba kus kõiki masinaid **hästi ja paraja hinna eest** ära parandatakse.

Tartu kõige suurem ja maitserikkam **tapetide** (seinapaberite) ladu. Kõige suurema ümbermüümise puhul kõige odawamad hinnad.

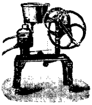

Kaubamaja **W. Laatsch** Jurjewis.

Aleksandri uul. nr. 9.

Suwe ajal on minu

kõnetunnid:

Naha ja **suguhaigetele** kell 10—11 e. l. **Laste haigused,** kell 11—12 e. l.

Jurjewis,
Jakobi uul. nr. 6.

Dr. **Kengsepp.**

Teatan

austatud maa- ja linna rahwale, et ma 1. aug. pääle wõimalikult hästi odawasti kõiksugused meeste- ja naesterahwa riideid walmistan, nagu: meester. ülikonnad, palitud, kasukad, koolipoiste ülik. jne.; naestr. kostüümid, kleidid, jakid, palitud, kasukad jne., iga kuu kõige uuemate Parisi ja Wiini moodide järele. Wastutan töö hääduse ja hästi pasimise eest. Auupaklikult

Rätsepmeister

J. Sillaots

Jurjewis,
Riia uul. nr. 25.

Elan nüüd

Laias uulitsas
№ 31.

Kõnetunnid iga päew. kell 8½—10 hommiku — 4—6 pääle lõunat.

Adwokat

Chr. Luha.

Häid lamba

willu

mitmet seltsi olen saanud ja müün odawalt.

Jurjewis,
Peterburi uul. № 53.

K. Matto.

Õpilast,

kes 15 aastat wana, tarwitab Carl Julius Lesta, Peetri uul.

Põllumehe masinate kontor,

Jurjewis, Riia uul. nr. 77.

müüb kõigiti kiidetud ja hääks tunnistatud

lokomobilisid

ja

wiljapeksumasinaid,

Inglismaalt, Richard Garrett & Sons'i wabrikust.

Nende masinate iseäraline hääduse on

1. et neil wäga suur tööjõud on, suurem kui teiste wabrikute masinatel.
2. Kõik lokomobilid on nüüd 10 atmosfäri aurmõhumise (Compound, kokkupandud) tarwis ehitatud, mistõttu masinate kõige suurem tööjõud ja tähtis küttewähendus kättesaadud on.
3. on neil aurukatlaidel ülemata hää ahi, mis kolmekordseten terasplaati dest tehtud ja wäga wähe küttematerjali tarwitab.
4. on katlal terasest sabul, mis pääl sõuuratas seisab, nii et ratas töötades katlale wiga ei saa teha;
5. on neil katladel wee eessoendaja, mis masina ruttemine tööd tegema paneb;
6. Uus patentsädemepüüdja tõstmega annab täit sulgust, ja nimelt ilma wee pruukimiseta.
7. on rehepeksumasinal ülemata hää ja kõwa patent-trummel, mille sarnast ühelgi teisel masinal ei ole.
8. on neil rullitud terasest ümberkäänatawad löögiriistad, s. t. neil liistudel on mõlemil pool sooned, mis üksteist wastu joolsewad.
9. on neil masinatel hääd ja wäga wastupidawad hagana sõela wallsid;
10. on neil walgest metallist laagrid, mis iai ära ei sula.
11. peksawad need masinad wilja wäga puhtaks ja sorteeriwad mitmesse jaktu;
12. on neil wäga hääd õleraputajad, mis wilja õigede sisse ei jäta;
13. on need masinad kõwad ja kindlad töötamisele wastu panema, nii et nad sugugi nii ruttu parandust ei tarwita nagu mõne teise wabriku masinad.
14. Müün ka wõlgu 2½ aasta pääle järelmaksuga.

R. Garretti masinate hää töötamise ja kõwa wastupidamise kohta olen ostjate poolt palju tänu- ja kiidukirju saanud.

Ostu soowijaid palume oma tellimisi wõimalikult ruttu ülesanda, sest et masinate hinnad kallimaks lähewad ja igakord Richard Garrett'i aurumasinaid liig rohkete tellimiste pärast enam saadagi ei ole. Pangu igaüks masinate ostja seda tähele.

Hinnad wõimalikult odawad.

Põllumehe masinate kontor, Jurjewis,
— • Riia uulitsas nr. 7.. • —

H. Laas.

H. Tillemann,

enne

Ed. Kiwastik.

Jurjewis,
Promenadi uul. 11,

soowitab omast suurest ladust tasku,- seina,- laua ja öõwahtide kontroll kellasid, niisama ka uurikettisid, breloksisid jne. jne.

Parandustöökoda kellade ja muusikariistadele.

Hää töö, hinnad odawad.

Klaas ja portselan riistasid,

thee, õlle, weini ja napsiklaasiid, karawinid kohwi, thee ja laua riistaid, aluapeia kausiid, piima kannuid ja kohwikausiid, **theemaschinaid** wasest ja niklist; emaljeritud **köögiriistu** ja kõiki **majapidamise** tarbeasju; **reform woodid, matratsid** ja raudwoodisid **kõigesuuremas** wäljawalikus

soowitab

P. Erdmann

Jurjewis, Wanas uul. nr. 17.

J. D. Thomson'i

poislaste kaubanduse kool—kostiga —kõige kroonukoolide õigustega—

Aleksandri uul. nr. 28.

2 ettewalmist. ja 3 eri (spetsial) klassiga, — walmistab õpilasi kaupmeesteks, kontoristideks, panga ja kroonu ametnikkudeks, raamatupidajadeks, korrespondentideks, kassapidajateks. jne. Kooli lõpetasiwad see aasta 12 noort meest, ja osalt nendest on juba kohtade pääl.

Pääle üleüldiste õpeasjade saawad iseäralised õpeasjad õpetatud: **raamatupidamine, kaubanduse rehkendus, kaubatundmine, ühes keemiaga, kaubanduse geografia, kommertsia, ühes wekseli teadustega, kaubanduse ajalugu seaduseteadustega, kaubanduse kirjawahetus ja kirjutusmasinaga kirjutamine.** Kõigis klassides on Wene, Saksa, Prantsuse, Eesti ja Inglisekeele tunnid.

Wastuwõtmise eksamid I, II ettewalm. ja I, II III spetsialklassi on 18 ja 19 augustil kell 10 hom. Õpetus algab 20 augustil k. 8 hom. Uute kooliõpilaste ülesandmisi wõetakse 1. aug. pääle iga päew kella 11—2 wastu.

Kaubanduse kooli programmid on saada à 15 kop.

Säälsamas — keelte õpetus prakt. ja teoret. Saksa, Prantsus, Wene ja Inglisekeeles. — Kahekordses raamatupidam. ja kirjutusmasinaga kirjutamises, täiskaswanutele õhtu poolet.

J. D. Thomson.

Jahi-püssisi

ühe- ja kahe-rauaisi, eest ja tagantlaadita-waid, kui ka kõiksugust **jahitarwitust** soowitawad

Wennad Brock,

Jurjewis Suurel turul

Hiirte ja rottide surm

toob hiirtele ja rottidele tingimata surma. Inimestele ja koduloomadele ei ole kahjulik.

Saada Mag.

K. Jürgenson'i juurest **Promenadi uul. nr. 14.**

Maaleri töösid:

nagu **majade** ja **tubade wärwimist, siltide maalimist** jne. wõtab wastu ja korraldab,

maaler

J. Weiper.

Aleksandri uul. № 33.

Maaleri äri

Karl Kangi

Pihkwa uul. nr. 8,

wõttab tellimisi **kõikide maaleri tööde** pääle wastu.

Ristiktide maalimine.

Näitelawade dekoratsionisi, ehituste sisemised maalimised **kõige uuemamas maitses,** ning wälimised tööd j. n. e.

Hinnad wõimalikult odawad.

Elan nüüd

Riia uul. nr. 55

kõnetunnid 8—9 hom. ja 3—4 pääle l.

Wannutatud adwokat

Landesen.

Soowitan

omast sadulsepa ärist kõige paremaid Inglis hobuse riistu, taliapartieid, sadulaid j. n. e. Walmistan häid wedru- ja krollhar madratsisid, polsterdan möblisi ja wankreid. Soowitan tiearatis kõige uuema moodu järele walm. kooliaste tankasid ja raamatu rihmasid, portmannesid, kirjataskuid jne. toimetan kõik sellesarnased tööd ja parandused ruttu, hästi ja odawalt.

Auupaklikult

O. Zimmermann

Sadulseppmeister

Riia uul. nr. 17.

Põlluramnusid

Kondisahu, Thomasjahu, Superfosfati, kainiti kaalisoola jne. müüb odawasti **„Põllumehe" masinate kontor ja ladu**

Riia uul. nr. 77.

H. Laas.

Mesipuid

kõigeparema süsteemide järele müüakse

Põllumehe katsetalust

H. Laas.

H. Laas'i trükk Jurjewis.